

MMIX

.....

NARCÍS OLLER:
UNA RUTA
LITERÀRIA
PER
VALLS

Empar de Bofarull
Montserrat Bové
Esther Comas
Marta Ferré
Montserrat Gassió
Teresa Jové
Roser Mas
Neus Porres

PREMI BALDIRI REIXAC 2006-07

.....

• Col·lecció El Tinter - 97 •

Narcís Oller: una ruta literària per Valls

Empar de Bofarull Bertran
Montserrat Bové Montcusí
M. Esther Comas Ibàñez
Marta Ferré Amorós
Montserrat Gassió Reventós
Teresa Jové Tarragó
Roser Mas Claramunt
Neus Porres Tafalla

Cossetània
EDICIONS

Aquesta obra va ser guardonada en els premis a mestres i professors
dels XXIX Premis Baldiri Reixac, en la modalitat d'estudi, assaig o recerca pedagògics.

Amb el suport de:

Primera edició: octubre del 2009

© del text: les autores

© d'aquesta edició: Cossetània Edicions

Edita:

Cossetània Edicions

C. de la Violeta, 6 • E-43800 Valls

Tel. 977 60 25 91 • fax 977 61 43 57

cossetania@cossetania.com • www.cossetania.com

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Disseny de la coberta: Josep Lluís Alzamora Julbe

Fotografies: M. Esther Comas Ibàñez

Impressió: Arts Gràfiques Requesens

ISBN: 978-84-9791-462-8

Dipòsit legal: T-1.451-2009

Índex

Pròleg , per Josep M. Pallàs Guasch.....	11
Presentació	17
Objectius	19
Una proposta de treball	21
Narcís Oller: una ruta literària per Valls	23
Punt de trobada: plaça del Quarter, davant del bust de Narcís Oller.....	23
Parada 1. Carrer de la Cort, davant de la capella del Roser.....	27
Parada 2. Sala de Plens de l'Ajuntament.....	29
Parada 3. Plaça del Blat.....	33
Parada 4. Església de Sant Joan.....	37
Parada 5. Plaça dels Escolans.....	40
Parada 6. Carrer Major.....	46
Parada 7. Portal Nou.....	52
Parada 8. Plaça del Carme.....	54
Parada 9. Carrer de Sant Antoni.....	59
Parada 10. Plaça dels Alls (carrer del Forn Nou).....	62
Parada 11. Antic Hospital de Sant Roc.....	65
Parada 12. Teatre Principal.....	67
Altres llocs d'interès.....	68

Propostes didàctiques	71
De caràcter general	71
Narcís Oller, biografia i personalitat literària.....	73
Narcís Oller i el context històric i social	76
Relació amb els moviments literaris i els autors contemporanis	77
Narcís Oller i la llengua.....	81
La creació literària.....	84
Annexos	91
I) Cronologia bàsica de l'obra de Narcís Oller	91
II) Panegíric de Caterina Albert a la figura d'Oller.....	93
III) Text <i>El vailet del pa</i>	95
IV) Altres textos	100
V) Pròleg d'Émile Zola a <i>La papallona</i>	121
Bibliografia	127
Llibres	127
Llocs web	132
Agraïments	133

Presentació

La idea de fer una ruta literària no és nova; grans escriptors i pintors tenen la seva pròpia ruta arreu del món, que no només té en compte l'obra sinó també el paisatge i la gent que la va inspirar. El text i el seu context entesos com un tot únic permeten entendre millor el perfil, les motivacions, els condicionaments dels grans creadors. Una ruta literària, per tant, ens apropa a la terra que va inspirar grans textos.

Tot país, tot poble, tota ciutat honora els seus escriptors i els seus fills il·lustres en general, i els dóna el reconeixement que es mereixen perquè formen part de la seva història col·lectiva com a poble, ja sigui amb una placa al portal o a la façana de la casa on van néixer o viure, o bé amb mosaics pels carrers amb fragments de textos literaris, o donant el seu nom a carrers o edificis emblemàtics.

Valls, la ciutat natal de Narcís Oller, va inspirar aquest autor del realisme català a les acaballes del segle XIX i principis del XX en obres com *Vilaniu*, una novel·la que va generar suspicàcies entre els vallencs pel fet de veure-s'hi reflectits. Oller va ser un escriptor realista de gran vàlua i com a tal ressegueix els paisatges urbans i rurals, els seus personatges i ambients talment com a notes preses del natural. D'aquí que la ruta tingui sentit.

Aquesta ruta és el resultat d'un projecte d'equip del Seminari de Llengua i Literatura Catalanes de l'IES Narcís Oller durant el curs 2005-2006. La Regidoria de Cultura de l'Ajuntament de Valls ens va demanar una col·laboració, com a professores de literatura del centre que porta el nom de l'escriptor, per elaborar una ruta literària pensada per a les escoles i els instituts. L'Ajuntament ja comptava amb l'excel·lent ruta literària sobre Narcís Oller feta per l'escriptora vallenga Margarida Aritzeta, però en volia també una altra per oferir als estudiants i als professors de totes les terres

de parla catalana. A partir del treball d'Aritzeta, vam iniciar aquest projecte tenint en compte allò que ens agradaria transmetre als nostres alumnes, i així va ser com vam començar a perfilar la informació i els textos de Narcís Oller a través d'un recorregut pels diversos carrers i edificis singulars de la capital de l'Alt Camp.

El curs 2006-2007 vam presentar la nostra feina als Premis Baldiri Reixac destinats a estimular i promoure l'escola catalana i va obtenir el "Premi a un estudi, assaig o recerca pedagògics", gràcies al qual ha estat possible aquesta edició.

Placa senyalitzadora de la Ruta Narcís Oller al peu del bust de l'escriptor.

Objectius

Aquest itinerari per la ciutat de Valls i per la producció literària de l'escriptor vallenc Narcís Oller pretén:

- Incentivar l'hàbit lector i obrir horitzons situats entre el deure i la imposició de la lectura, tant la més estrictament literària com la més cultural.
- Viure la literatura i intentar superar els impediments que provenen de les actituds prèvies dels alumnes.
- Fer de la literatura una eina de coneixement.
- Descobrir la personalitat i la vida de Narcís Oller i vincular-les a l'obra.
- Resseguir el context historicosocial en què van ser inspirats els contes i les novel·les d'Oller, per tal de situar-lo i entendre la seva producció.
- Definir els trets principals del realisme literari a través de l'obra d'Oller.
- Relacionar Narcís Oller amb els seus contemporanis (Zola, Galdós, Valera, Pereda...).
- Destacar la singularitat dels grans escriptors com Narcís Oller, per tal d'adonar-se de la seva universalitat.
- Descobrir l'ésser humà, la concepció del món, la imaginació, la creativitat... a través de l'obra de l'autor.
- Conèixer la ciutat de Valls: història, costums, tradicions i fets rellevants.
- Afavorir el treball interdisciplinari.

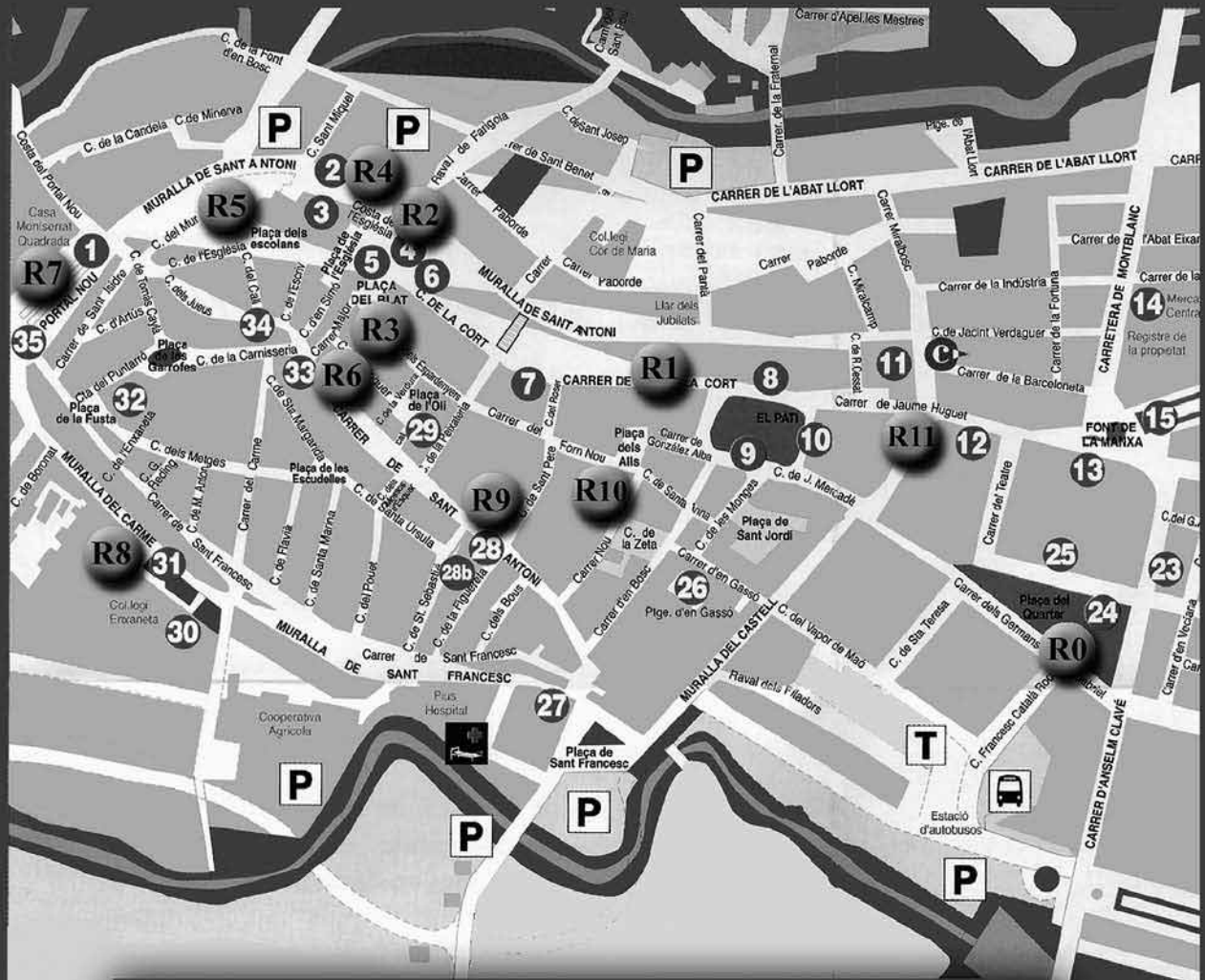
Narcís Oller: una ruta literària per Valls

Punt de trobada: plaça del Quarter, davant del bust de Narcís Oller

Bust de Narcís Oller, a la plaça del Quarter.

VALLS: RUTA LITERÀRIA DE NARCÍS OLLER

R0: *Punt de trobada plaça del Quarter. Bust Narcís Oller.*

R1: *Carrer de la Cort.*

R2: *Sala de plens de l'Ajuntament.*

R3: *Plaça del Blat*

R4: *Església de St Joan.*

R5: *Plaça dels Escolans.*

R6: *Carrer Major.*

R7: *Portal Nou*

R8: *Plaça del Carme. Antic Sindicat.*

R9: *Carrer de St Antoni.*

R10: *Plaça dels Alls. Carrer Forn Nou.*

R11: *Antic Hospital de St Roc. Teatre Principal.*

- 1 Portal Nou
- 2 Portalada de l'antiga església de Sant Miquel
- 3 Església Arxiprestal de Sant Joan
- 4 Plaça del Blat. Ajuntament. Galeria de Ciutadans Il·lustres
- 5 Plaça del Blat. Can Sagarra
- 6 Casa de Santes Creus
- 7 Capella del Roser
- 8 El Pati. Ca la Massona
- 9 El Pati
- 10 El Pati. Portalada de l'antic castell de Valls
- 11 Capella i sala de Sant Roc (IEV)
- 12 Teatre Principal
- 13 Font de la Manxa. Antic Banc de Valls.
- 14 Monument als Teixidors
- 15 Font de la Manxa. Monument als Xiquets de Valls
- 16 Museu de Valls
- 17 Biblioteca Popular. Monument a Lluís Bonifàs
- 18 Santuari del Lledó

- 19 Casa Caritat
- 20 Monument a Robert Gerhard
- 21 Jardins de Ca Barrau
- 22 Centre Cultural Municipal
- 23 Parc del Mas Miquel
- 24 Casa modernista de Ca Claravalls
- 25 Plaça del Quarter. Monument a Narcís Oller
- 26 Plaça del Quarter. Futur Museu Castellor de Catalunya
- 27 Local de la Colla Joves Xiquets de Valls
- 28 Antiga església de Sant Francesc
- 29 Església de Sant Antoni
- 30 Museu Casa Natal Mare Güell
- 31 Plaça de l'Oli
- 32 Cooperativa Agrícola de Valls
- 33 Antic convent i església del Carme
- 34 Casa modernista de l'arquitecte Vives
- 35 Rajoles de Ca Mercadé. Cap del bandoler La Pera
- 36 Call jueu
- 37 Portal Nou. Local de la Colla Vella dels Xiquets de Valls

22

El bust¹ que representa Narcís Oller és una obra conjunta de l'escultor Josep Busquets i l'arquitecte Agustí Batalla de l'any 1964. Ens trobem a la plaça del Quarter; l'edifici que la presideix era l'antic quarter, reconvertit després en institut (que adoptà el nom de l'escriptor l'any 1955). S'ha discutit si Oller era naturalista o realista; si era de poble o de ciutat; si era un gran escriptor o un escriptor de pa sucat amb oli; sovint l'ha acompanyat la polèmica i la controvèrsia.

La sort de l'artista és passar-se mitja vida bregant per fer-se un nom, i l'altra meitat contemplant amb tristesa com li rosequen aquell nom l'enveja i la rivalitat dels companys que l'enaltien abans de son triomf. Si era un geni, generacions que no el conegueren li aixecaran una estàtua. Si només era un talent, al cap dels segles, se disputaran la glòria de la troballa quatre arqueòlegs de campanar. Si tan mediocre era, ni això.

(*Guspies*, p. 652)

És a les *Memòries literàries*, adreçades a Caterina Albert, on es troba més clarament reflectida la seva manera de veure la vida i la literatura. Per definir-se deia que sempre havia estat fogós i impressionable, com una criatura.² Va néixer a Valls, l'any 1846, i va estudiar dret a Barcelona. Es va dedicar professionalment a l'ofici de procurador dels tribunals.³ Sabem que era molt patidor perquè es prenia molt seriosament l'ofici d'escriptor, i com que només podia escriure durant les vacances d'estiu, la feina se li acumulava i li quedaven molts projectes al calaix; ho podem comprovar amb les seves pròpies paraules una vegada que va patir una malaltia a la vista que li va impedir escriure durant uns quants mesos:

[...] *A la primavera del 87 se'm declarà una malaltia als ulls tan envernada que em durà set o vuit mesos.*

Figuri's vostè el turment que jo passaria veient-me tot aquest temps no sols privat de distreure'm amb bones lectures, sinó àdhuc de despatxar la correspondència més urgent que no fos per amanuense. Clar està, doncs, que amb aquest contratemps, se'm va passar un altre estiu sense poder donar una plomada a la meva novel·la en projecte.

(*Memòries literàries*, cap. VII, p. 785)

¹ A Barcelona hi ha la plaça de Narcís Oller (damunt de la Diagonal, al costat de Via Augusta) amb un bust de l'escriptor realitzat per l'escultor Eusebi Arnau. A Valls també hi té un carrer (paral·lel a la carretera del Pla, a prop de la plaça de la Creu).

² *Memòries literàries*, cap. XIV, p. 990-991.

³ Al 1881 abandonà el càrrec d'oficial de la Secretaria de la Diputació Provincial de Barcelona, on havia conegut Joaquim Riera i Beltran i Enric Freixa. El 1882 se n'anà a Madrid a fer-se procurador judicial, que aleshores s'anomenava *procurador causídico*.

Oller es va interessar per la seva època i el seu entorn: la política en curs,⁴ la psicologia social...

La naturalesa, l'home, la vida m'han interessat tot temps més que el llibre. En la contemplació de les coses reals és on he trobat sempre mes principals deliquis, tota la inspiració de mes narracions i mes novel·les. Per això he estat més contemplatiu que actiu.

(*Memòries literàries*, cap. XIV, p. 989)

I també per la recepció de la seva obra, com es pot comprovar en aquest text on reflexiona sobre l'evolució dels gustos del públic:

Miri, els que ens dediquem a les lletres necessitem un públic. Escriure, en un cert sentit, és dialogar: i aquest públic, un escriptor el té dues vegades. Primer, entre la gent de si fa no fa la seva edat. Però, acabat, ja no el troba l'autor; si s'ho val, el trobarà la seva obra, quan l'autor ja no hi és. Vull dir que hi ha una mala tongada per a l'obra de l'artista: quan el seu públic es fa vell i surten noves modes, i ja no el consideren per allò que val o deixa de valer, sinó tan sols per si vesteix o no de moda. Jo, als seixanta anys, vaig sentir que el meu públic se'm feia vell... Només em falta ara el públic testamentari, si és que volen llegir-me; però ja no hi seré jo ni per entristir-me'n ni per alegrar-me'n.

(Alan Yates: "Sobre la fortuna de Narcís Oller" dins de *Narcís Oller, tradició i talent individual*, p. 44-45)

Us convidem a passejar pels carrers de Valls, o Vilaniu en els seus llibres, que el van veure néixer i créixer, que li serviren per situar o emmarcar fets històrics, personatges, costums... i que després va reprendre en altres novel·les com *La bogeria* o *La febre d'or*. Vilaniu, com li fa dir a Isabel de Galceran, és "el niu més plaent de la terra",⁵ i a *La bogeria* diu que "és poble de cridaners".⁶

A partir de diverses parades descobrireu la trajectòria vital i literària de Narcís Oller i coneixereu els espais i les tradicions del seu poble. Abans de continuar la ruta, suggerim una fotografia de grup al costat del bust de l'escriptor.

⁴ Fins i tot, en temps de la Mancomunitat, va acceptar un lloc en la candidatura de diputats presentada per la Lliga Regionalista, segons explica el biògraf Alfons Maseras a *Vida de Narcís Oller*, p. 88.

⁵ *Vilaniu*, cap. VI, 2a part, p. 284.

⁶ *La bogeria*, cap. I, p. 748.

Parada 1. Carrer de la Cort, davant de la capella del Roser

Capella del Roser, al carrer de la Cort.

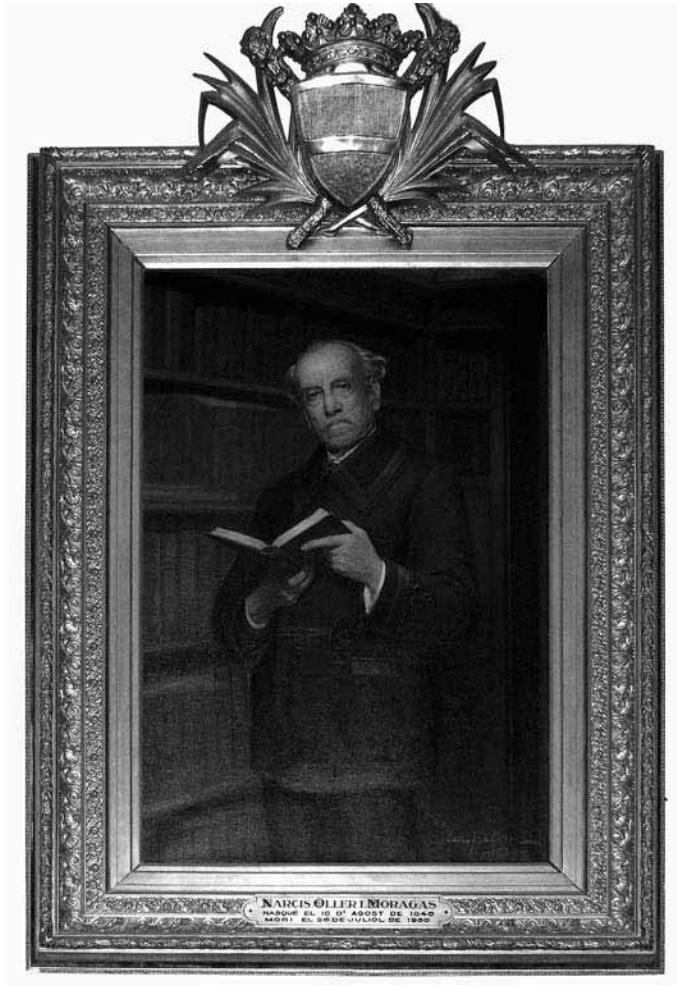
El carrer de la Cort des de sempre ha estat l'artèria comercial del barri antic i seu de les cases de diverses famílies il·lustres de la ciutat. Existeix des de l'època medieval, quan era la via que enllaçava el castell amb la cort o quadra i ha anat prenent diferents noms segons les circumstàncies socials i polítiques: al segle XII, carrer de la Vilanova⁷ i a partir del segle XVI té el nom actual, encara que durant la postguerra fou anomenat carrer de Baldrich. Fixeu-vos en les botigues, en el Centre de Lectura (entitat fundada el 1862), en algunes cases senyoriales i en les diferents plaques commemoratives que indiquen on van néixer l'enginyer naval Andreu Avel·lí Comerma (1842-1917) i el nostre Narcís Oller, a l'edifici que hi havia al número 25. Algunes d'aquestes cases van ser cremades amb les revoltes de l'any 1868, i això féu que tota la família Moragas es traslladés a Tarragona.

L'escriptor va néixer en aquest carrer, en el si d'una família benestant, el 10 d'agost de 1846 i va morir a Barcelona el 26 de juliol de 1930. El seu pare era Josep Oller i Yxart, advocat i promotor fiscal del Jutjat de Primera Instància de Tarragona, propietari de la casa de senyors del carrer de la Cort i d'una finca als Boscos de Valls; i la seva mare, Rosa de Moragas i de Tavern, de la família Moragas, que residia en una casa senyorial del carrer del Forn Nou.

⁷ El carrer estava molt poblat, tal com apunta Gabriel Secall en el llibre *Els antics carrers de Valls*.

Carles Cardó, al músic i compositor Robert Gerhard i el col·lectiu dedicat al món dels castells. A les Decennals de 1931, quan Oller ja havia mort, es va penjar el seu retrat, pintat per Francesc Galofre Oller,¹¹ com a reconeixement a la seva figura.¹²

Narcís Oller en el quadre del pintor Galofre Oller de la Galeria de Vallencs Il·lustres.

¹¹ Pintor també del famós quadre *Bòria avall*, que es troba al Museu de Valls, i dels retrats de Francesc Ballester i Castells i de Cèsar Martinell i Brunet, de la Galeria de Vallencs Il·lustres.

¹² La informació sobre la transcendència d'aquest fet a la premsa de l'època es troba a la carpeta "Fons Municipal. Cultura. Festes. Candela, 1911" de l'Arxiu Comarcal de Valls.

